

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва
Українська асоціація з розвитку менеджменту та бізнес-освіти
Громадська організація
«Всеукраїнський конгрес вчених економістів-аграрників»
Східного регіону

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СТАЛОГО АГРОВИРОБНИЦТВА ТА СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ
В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ**

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції

20 травня 2021 р.

Харків – 2021

Редакційна колегія:

ПЕТРОВ В. М. – проректор з науково-педагогічної роботи, канд. екон. наук, професор університету, *головний редактор*;

ГУТОРОВ О. І. – завідувач кафедри менеджменту і адміністрування, д-р екон. наук, професор, *заступник головного редактора*;

ПАСЕМКО Г. П. – професор кафедри менеджменту і адміністрування, д-р наук з держ. упр., професор, *член редакційної колегії*;

КРАМАРЕНКО К. М. – доцент кафедри менеджменту і адміністрування, канд. екон. наук, доцент, *член редакційної колегії*;

ШАРКО І. О. – доцент кафедри менеджменту і адміністрування, канд. екон. наук, доцент, *член редакційної колегії*.

Теоретичні та практичні засади забезпечення сталого агровиробництва та соціально-економічного розвитку сільських територій в умовах інноваційної економіки : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 20 травня 2021 р. – Харків : ХНАУ, 2021. – 244 с.

Висвітлено результати наукових досліджень з актуальних проблем агровиробництва та соціально-економічного розвитку сільських територій і пошуку шляхів їх розв’язання за тематичними напрямками: «Гармонізація інноваційного розвитку підприємств аграрного сектора в умовах інституційних змін», «Сталий розвиток сільських територій України в умовах децентралізації влади», «Моделі формування та організації інноваційних систем управління в аграрному секторі економіки», «Управління інвестиційною привабливістю аграрної сфери», «Теоретичні, методологічні та практичні засади розвитку земельних відносин та чинники ефективного використання земельних ресурсів».

Для наукових, науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, фахівців з менеджменту і публічного управління та адміністрування, представників органів влади, громадських діячів України, а також усіх, хто досліджує питання сталого агровиробництва та соціально-економічного розвитку сільських територій в умовах інноваційної економіки.

Матеріали конференції друкуються в авторській редакції. За зміст і достовірність матеріалів відповідають автори. Позиція редакції не завжди може збігатися з поглядами автора.

Рожненко Д. А. Ефективність маркетингової діяльності в сільськогосподарських підприємствах	159
Сидоренко Є. В. Інноваційні технології управління в агровиробництві	161
Скрипник Д. М. Відновлювані джерела енергії як засіб підвищення енергоефективності аграрного сектора.....	164
Таран О. М. Можливості контролінгу в системі управління інноваційним розвитком підприємства	167
Тарасов В. О. Теоретичні засади державної політики розвитку науково-технічних формувань та чинники їх ефективного функціонування	169
Усата Н. В. Підрядні та субпідрядні відносини в сільському господарстві..	172
Філімонов Ю. Л., Філімонова К. Ю. Управління інформаційною безпекою підприємств агропродовольчої сфери України	174
Чумак В. Д., Бражник Л. В. Ресурсозбереження як антикризовий чинник попередження банкрутства.....	176
Юшин С. О. Єдина концептуально-методологічна основа науково-інноваційних принципів удосконалення системи управління в аграрному секторі.....	179
Секція 4. Управління інвестиційною привабливістю аграрної сфери	182
Бухало О. В., Малиш І. А. Інноваційно-інвестиційна діяльність підприємств аграрного сектора	182
Гончаренко Н. Г. Проблемні питання надання кредитів під розвиток підприємств та шляхи їх вирішення в сучасних економічних умовах	184
Кулинич К. В. Методичні підходи оцінювання ефективності інвестування підприємств аграрної сфери	186
Худавердієва В. А. Сучасний стан інвестиційної привабливості аграрної сфери економіки України	188
Шерстюк С. В., Посилаєва К. І. Нормативна база і методичні підходи до аналізу інвестиційної діяльності підприємства.....	191
Шиян Н. І., Співак І. В. Ключові аспекти оцінки інвестиційного проєкту в контексті його інвестиційної привабливості.....	193
Секція 5. Теоретичні, методологічні та практичні засади розвитку земельних відносин і чинники ефективного використання земельних ресурсів	196
Бабак Д. Е., Часовітін І. О. Розвиток відносин власності на землю.....	196
Висідалко А. А. До питання організації органічного землекористування в Україні	198
Гуторов О. І. Напрями удосконалення механізму формування сталого землекористування в сільському господарстві	200

великі підприємства.

Отже, переважна більшість досліджуваних підприємств потребують кваліфікованих кадрів для здійснення ефективного управління процесами захисту інформації, що зумовлює необхідність розробки сучасних моделей управління інформаційною безпекою, формування та дотримання політики інформаційної безпеки.

Список використаних джерел: 1. Жмайлов В.М., Данько Ю.І., Шумков О.В. Ринкова адаптація та економічна безпека сільськогосподарських підприємств: монографія. Суми: Сумський національний аграрний університет. 2018. 396 с. 2. NCSI. National Cyber Security Index. URL: <https://ncsi.ega.ee/country/ua/?pdfReport=1>. 3. Валіулліна З.В. Фактори впливу на процес забезпечення інформаційної безпеки корпоративної економіки. *Бізнес-Інформ.* 2016. № 6 (461). С. 101–105. 4. Látečková A., Bolek V., Szabo Ľ. Information systems in agricultural enterprises: an empirical study in Slovak Republic. *Agris on-line papers in economics and informatics*. 2018. Vol. 10, № 2. Р. 49–60. 5. Астахова Л.В., Ульянов Н.Л. Модель политики управления осведомленностью сотрудников организации в области информационной безопасности. Наука ЮУрГУ: материалы 67-й научной конференции. С. 678–681. 6. Нікіфорова Л.О. Метод розрахунку рівня вмотивованості співробітників щодо збереження конфіденційності інформації в задачах інформаційної безпеки. *Інформаційна безпека*. 2014. № 4 (16). С. 175–182.

УДК 338.43: 631.11

**В. Д. Чумак, канд. екон. наук, доцент
Л. В. Бражник, канд. екон. наук, доцент
Полтавська державна аграрна академія**

РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ ЯК АНТИКРИЗОВИЙ ЧИННИК ПОПЕРЕДЖЕННЯ БАНКРУТСТВА

Відповідно до чинного законодавства, банкрутство – це неспроможність підприємства розрахуватися і виконати свої зобов'язання перед кредиторами через обмеженість активів у ліквідній формі [3]. За словами американського вченого Ван Хорна – неплатоспроможність при банкрутстві означає, що зобов'язання компанії перебивають її активи, іншими словами, її власний капітал від'ємний [2, с. 771]. Отже, очевидно, що в попередженні банкрутства ресурсозбереження виступає одним із вагомих антикризових факторів.

Проблеми, пов'язані з розробкою антикризових заходів, є предметом досліджень таких вітчизняних та зарубіжних вчених як Ю. Бригхем, Дж. К. Ван Хорна, Ю.В. Василенка, А.П. Градової, І.В. Мегедина, А.В. Чаянова, Г.В. Черевка та інших. Проте, в теорії і практиці антикризового управління є питання, які потребують вирішення, зокрема, не опрацьований механізм впливу ресурсозбереження сільськогосподарських підприємств на фінансово-

економічний стан підприємства та розвиток його банкрутства.

Сільськогосподарське виробництво, як споживач ресурсів, є досить ресурсомістким, що по'язано із специфікою використання засобів та предметів праці, які, в свою чергу, обумовлені особливостями галузі. Безперечно, в сільськогосподарських підприємствах сконцентровано значний обсяг виробничих ресурсів суспільства. Тому, одним із напрямків ефективного використання ресурсів є включення в систему економічного аналізу показника ресурсозбереження. Проблема ресурсозбереження досить важлива для забезпечення розвитку сільського господарства, зокрема, та економіки, в цілому. Актуальність даної проблематики підсилюється і тим, що її вирішення дозволяє виявити резерви підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності, визначити основні напрямки економії всіх видів ресурсів, підвищити ефективність їх використання та попередити можливе настання банкрутства підприємств.

В сучасних умовах зростає необхідність комплексного підходу до аналізу ресурсозбереження та ресурсоемності. Система показників ресурсоемності продукції налічує досить велику їх кількість. Традиційно використовувані показники собівартості, матеріалоемності, фондоемності, трудоемності однобічно характеризують застосування різних факторів виробництва і не можуть дати комплексну характеристику ресурсоемності продукції в цілому. Ресурсозбереження – поняття відносно нове, тому, первісно його ототожнювали лише з економією матеріальних ресурсів. Матеріальні ресурси займають центральне місце в системі ресурсного потенціалу, тому ефективно їх використання – основа ресурсозберігаючого господарювання.

Матеріалоемність – це відносна величина, яка характеризує рівень використання матеріальних ресурсів, а матеріальні витрати – показник абсолютний і показує кількість і вартість спожитих матеріальних ресурсів у виробничому циклі. Обидва зазначені показники цілком рівноправні і необхідні. Зменшення матеріалоемності витрат безпосередньо впливає на зниження собівартості та підвищення рентабельності виробництва. Як показують проведені дослідження вченими-аграрниками, скорочення витрат на виробництво одиниці продукції – значно потужніший резерв економії порівняно із зниженням трудо- та фондоемності виробництва.

Матеріалоемність сільськогосподарської продукції досить висока, а це суттєво впливає на коефіцієнти ліквідності та платоспроможності суб'єкта підприємництва. Збільшення в динаміці питомої ваги виробничих запасів у структурі активів підприємства може свідчити про наступне: неефективність обраної виробничо-фінансової стратегії; нарощування виробничого потенціалу суб'єкта господарювання; прагнення за рахунок вкладень у виробничі запаси захистити грошові кошти від знецінення, тощо.

Оцінка ресурсозбереження ґрунтується на застосуванні комплексного показника ресурсоемності. Отже, ресурсоемність продукції – це сукупність витрат всіх видів ресурсів, що припадають на одиницю доходів від реалізації продукції та інших видів грошових засобів. Зниження витрат на виробництво та збут продукції може викликати зростання витрат за рахунок прибутку, в

результаті чого ресурсоемність може залишитись на попередньому рівні або зрости. В сільськогосподарських підприємствах Полтавщини мають місце значні перевитрати виробничих ресурсів в розрахунку на одиницю продукції. Розрахунок ресурсоемності з метою визначення її впливу на платоспроможність є досить важливим і необхідним при оцінці фінансового стану сільськогосподарських підприємств.

Загально прийнято, що у формулах ресурсо-, фондо-, матеріалоемності в знаменнику зазначають вартість валової продукції. Крім того, деякі автори стверджують, що при аналізі ресурсоемності потрібно враховувати зміни в податковому законодавстві щодо формування валових доходів та валових витрат, вивчати їх вплив на показник ресурсоемності. Але з метою дослідження впливу ресурсоемності на платоспроможність підприємства в ринкових умовах, на нашу думку, доцільно, скористатись формулою, яку пропонують ряд західних економістів. При цьому ресурсоемність визначається як відношення вартості активів підприємства до виручки від реалізації виробленої продукції, виконаних робіт та наданих послуг. Оберненим показником до ресурсоемності є ресурсовіддача, яка в даному випадку розраховується як відношення виручки від реалізації до вартості всіх активів [1, с. 176]. Виходячи з цих міркувань вважаємо за доцільне для визначення показника ресурсоемності використовувати дані бухгалтерської (фінансової) звітності підприємства.

Виникає питання, чи є залежність між ресурсоемністю (ресурсовіддачею) та платоспроможністю? Виходячи з економічних міркувань про вплив вказаних факторів на платоспроможність підприємства, можна прогнозувати наступне: із збільшенням ресурсовіддачі платоспроможність повинна зростати, і навпаки, із збільшенням ресурсоемності платоспроможність буде зменшуватись. Для кількісної оцінки міри впливу ресурсовіддачі на показники платоспроможності доцільно застосувати метод однофакторного кореляційно-регресійного аналізу. Особливий інтерес представляє взаємозв'язок матеріалоемності з фондоємністю та продуктивністю праці. Вплив продуктивності праці на матеріалоемність продукції проявляється в зниженні сукупних затрат на засоби праці, сировину та матеріали. В свою чергу, продуктивність праці залежить від рівня матеріальних затрат, оскільки скорочення норм витрат матеріальних ресурсів дозволяє не залучати додаткових працівників для їх виробництва.

Співвідношення показників матеріалоемності та фондоємності обумовлене тим, що в процесі виробництва визначеній кількості основних фондів завжди відповідає певна величина оборотних фондів. Отже, розглядаючи цю проблему та аналізуючи проведені дослідження, можна стверджувати, що матеріалоемність знижується за наступних умов: при зростанні продуктивності праці та зменшенні фондоємності; при зменшенні норм амортизації; при випереджаючому зростанні продуктивності праці порівняно з фондоозброєністю; при відставанні темпу росту оборотних фондів від темпу росту основних фондів.

Таким чином, ресурсозбереження – це економічна категорія, яка характеризує процес підвищення ефективності використання ресурсів на підприємствах всіх типів та форм власності. Даний показник є основою

ресурсозберігаючого менеджменту.

Список використаних джерел: 1. Бригхем Ю., Гапенски Л. Финансовый менеджмент : пер. с англ. Санкт-Петербург : Экономическая школа, 2005. 497 с. 2. Ван Хорн Дж. К. Основы управления финансами. Москва : Финансы и статистика, 2006. 799 с. 3. Кодекс України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 р. № 2597-VIII. *Голос України*. 2019. № 77 (7083).

УДК 338.43.01/.02: 167/168: 342: 001.895: 338.24

**С. О. Юшин, д-р екон. наук, професор
ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААНУ**

ЄДИНА КОНЦЕПТУАЛЬНО-МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА НАУКОВО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРИНЦИПІВ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Серед перших кроків України до стану державної незалежності доречно виділити прийняття Закону України (далі ЗУ) № 400 “Про пріоритетність соціального розвитку села та АПК в народному господарстві” (№ 400, 1990 р.), який проголосив виняткову значущість та незамінність вироблюваної продукції сільського господарства у життєдіяльності людини і суспільства. На те, що саме продовольство – перша і найбільша потреба, яка й викликає створення держави з її управлінськими функція, привертала увагу Платон [1, с. 145] та Конфуцій [2, с. 145]. Дж. Бернал визнавав, що своїм виживанням перед лицем природних лих і людського варварства людська цивілізація завдячує сільському господарству [3, с. 222], з врахуванням, що цивілізація неможлива без науки, періоди розквіту якої співпадають з періодами посилення економічної активності й технічного прогресу (інноваційне розширення управлінського впливу) [4, с. 15, 26, 30, 52].

Стосовно “управління” Аристотель висловлювався конкретно: “існуюче не бажає поганого управління” [5, с. 319]. А що ж таке гарне управління? С. Янг вважав, що управління частково – наука, а частково – мистецтво, де наука щодо управління організацією (на основі методології системного дослідження та побудови реальних об’єктів) рухається до нормативної системи від мистецтва до інженерної науки [6, с. 6, 68, 71]. Ст. Бір стверджував, що управління – це те, що сприяє існуванню і роботі системи, і що удосконалюється з розвитком системи [7, с. 29, 31]. За визначенням Г. Саймона, загальна теорія управління повинна охоплювати як принципи організації, що гарантують правильність процесу прийняття рішень, так і принципи, що забезпечують ефективність дії, для чого потрібна наявність адекватних концептуальних засобів для реалістичного опису адміністративної організації, який дозволить провести дійсно науковий аналіз ефективності її структури та функціонування [8, с. XI, 1]. Отже, формування дієвої концептуально-методологічної основи науково-інноваційних принципів удосконалення системи управління є актуальною науково-практичною задачею.

У 1998 р. Указ Президента України № 810 затвердив перелік заходів щодо

Наукове видання

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СТАЛОГО АГРОВИРОБНИЦТВА ТА СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ
В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ**

**Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції**

20 травня 2021 р.

За редакцією авторів
Відповідальні за випуск І.О. Шарко, К.М. Крамаренко

Підп. до друку 19.05.2021р. Формат 60х84/16.
Гарнітура Таймс. Друк. цифровий.
Обсяг: 14,2 ум.-друк. арк., 20,1 обл.-вид. арк.
Тираж 50.